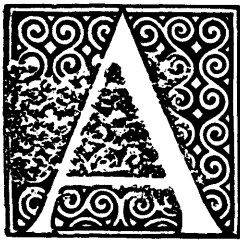

Török tüzérség a Szezei-csatorna környékén.

Grohs A. Berlin, felv.

A SZUEZI-CSATORNA ELLENI ELSŐ HADMŰVELETEK.

Szezei-csatorna megközelítésének legfőbb akadálya a sivatag, mely attól keletre végeleáthatatlan messzeségben terjed el. A homokkal még csak meg lehetett birkózni valahogy, de a vízhiány olyan akadályokat gördített a török hadsereg elé, melyeknek legyőzése emberfeletti munkának látszott. A legkisebb fennakadás az utánszállításban a teljesen segélyforrások nélküli pusztaságon az egész hadsereg pusztulását jelentette volna. Hisz minden élet csak a szétszórt, ritka oázisokhoz kapcsolódott.

Kisebb karavánok mindig vihetnek magukkal elegendő vizet, egy több ezer emberből álló hadseregnél azonban ez majdnem kivihetetlen feladat. A törököknek tehát akként kellett megválasztani az előnyomulási vonalakat, hogy minden eshetőségre készen a lehetőséghez képest közel legyen a segítség. Vagyis elsősorban a lehető legrövidebb utakat kellett választani, hogy a sivatagban töltendő idő minél kevesebb legyen, másodsorban pedig oly vidékeken át, melyek az utánszállítást félig-meddig legalább lehetővé tegyék.

Ilyen út kettő állott rendelkezésükre, és pedig északon a Földközi-tenger mentén Gaza-Rafa-Kala-el Aris-Katycon keresztül El Kantarába, délen pedig a Hedsah vasútnak a Szezei-csatornához legközelebb eső pontjáról Akabet állomásról kiindulva Kalat-el-Akaba-Kalat-el-Nukhin keresztül Szueze város felé.

Az összes többi utak, melyek a Sinai-félsziget belsejében vezetnek, hosszabbak vol-

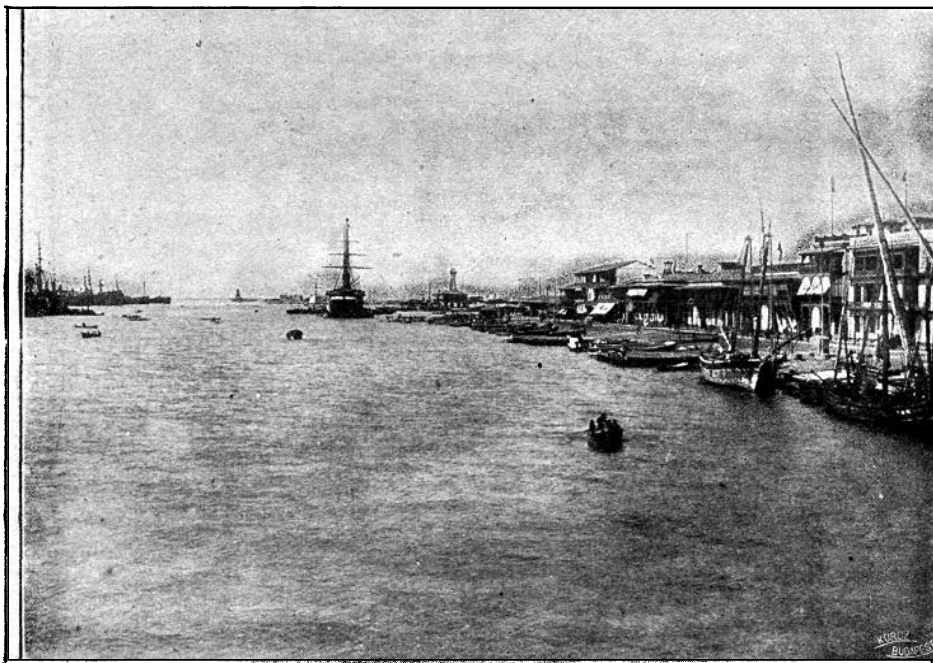
tak és az utánpótlástól még távolabb estek, számításba tehát kevésbé jöhettek.

Egy másik körülmény is szólott a fenti két út mellett. Minél távolabb fekszenek azok a pontok, ahol sikerül elérni a csatornát, annál jobban elválasztatnak egymástól az angol védő-

Szaid Halim herceg,
török naggyvezér.

Pietzner Wien, felbetele.

Port-Said kikötője.

csapatok, annál kevésbé mehetnek egymás segítségére. Végül a csatorna legfontosabb műépítményei — eltekintve Port-Saidtól — El Kantara és Szuez mellett vannak, a legérzékenyebb rombolásokat tehát itt lehet véghezvinni, az angol ütőerére itt lehetett a legfájóbb csapást mérni.

A török hadsereg tényleg fenti két utat választotta az előnyomulásra és pedig az erősebb oszloppal az északi 220 kilométeres, a gyengébb hadsereggel a déli 240 kilométeres utat. Ezenkívül egy oszlopuk — melynek erejéről azonban igen ellentmondó adatok vannak — a Szinai-félsziget közepén a két szélső oszlop között feleúton haladt a csatorna közepé, a Keserű-tavak vidéke felé.

Megerősítették egyszersmind a közvetlen a határ mentén fekvő Akaba-öböl északi csúcsát, nehogy esetleges angol partraszállás elvágja őket a bázist képező Hed-sah vasútvonaltól. A Földközi-tenger partján ily intézkedések nem voltak szükségesek, mert itt a partviszonyok folytán nagyobb csapatok partraszállítása amúgy sem volt lehetséges, legalább is azonban valószínűtlen.

Az első harcokban résztvett csapatok nagyságáról nincs biztos tudomásunk. Az angol védőhad-

sereg különböző források egybehangzó becslése szerint kb. 50.000 főből állott, mit indiai és ausztráliai csapatokkal még jelentékenyen megerősítettek. Megjegyzendő, hogy az Egyiptom belterületén lévő megszálló csapatok és a nyugati határ mentén elhelyezett határvédő seregek ebbe a számba beleszámíva nincsenek.

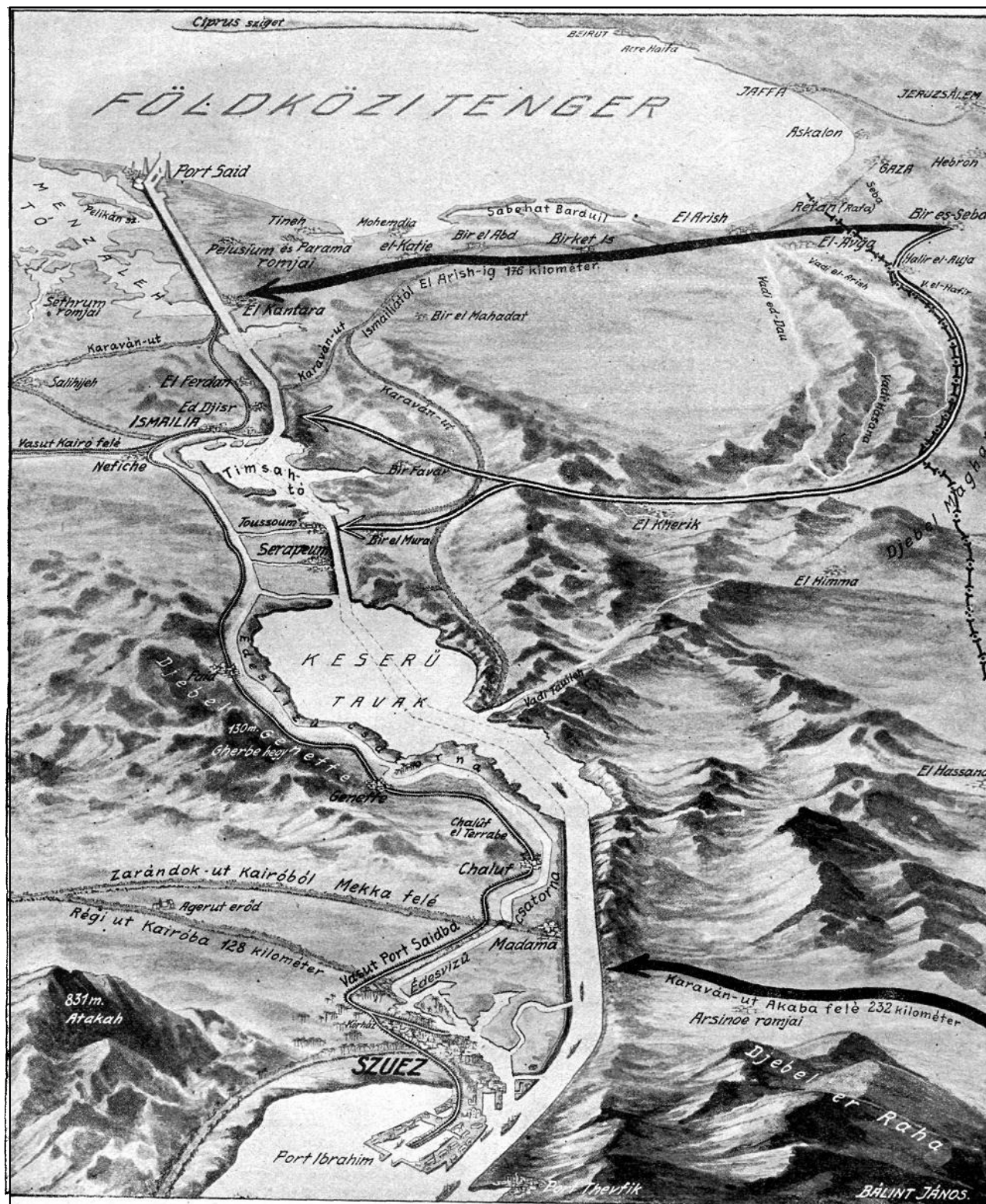
Az először támadó török seregek számerejéről keleti fantázia szülte számokat hordozott a hír, tárgyilagosan becsülve azonban semmiesetre sem volt nagyobb az egész expedíciós hadseregnagysága mint 30—40.000 fő harcoló katonára. Természe-

tes, hogy a nehéz viszonyok folytán a segédcsapatok száma ehhez képest meglehetősen nagy volt.

A török seregek 1914 november 7-én lépték át az egyiptomi határt. Az északi oszlop majdnem akadály nélkül jutott el Katycig, hol az első komolyabb ütközet után az angolokat megverve gyorsan El Kantara ellen fordult, melyet december folyamán el is ért. El Kantara mellett Chope angol őrnagy csapatait, melyek mintegy előrsi szolgálatot teljesítettek, visszadobták a csatornán s üldözve követték. Hogy a csatorna elérését nem követte azonnal a fontos víziút megszakítása, a műépítmények elrombolása, csak annak tulajdonítható, hogy Törökország Olaszországgal szemben kötelezte magát arra, hogy biztosítja a zavartalan köz-

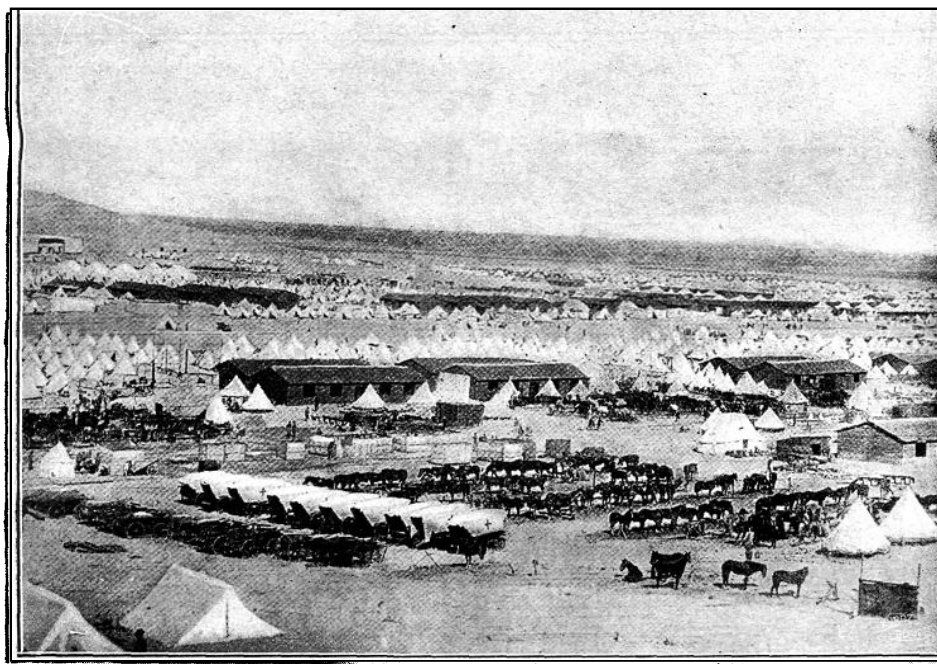
Török tüzérség tűzállásba vontat egy löveget. Frankl A. Berlin, felvétele.

A törökök első támadása a Szezi-csatorna ellen. A nyilak a törökök támadási irányát jelzik.

lekedés szabadságát a csatornán. Megjegyzendő, hogy a csatornát csak kisebb török előcsapatok, úgynevezett felderítő különítmények érték

el, a tulajdonképpeni török hadsereg élelmezési, főleg vízellátási nehézségek miatt előnyomulását kénytelen volt beszüntetni.

Angol sátoortábor Egyiptomban a piramisok közelében.

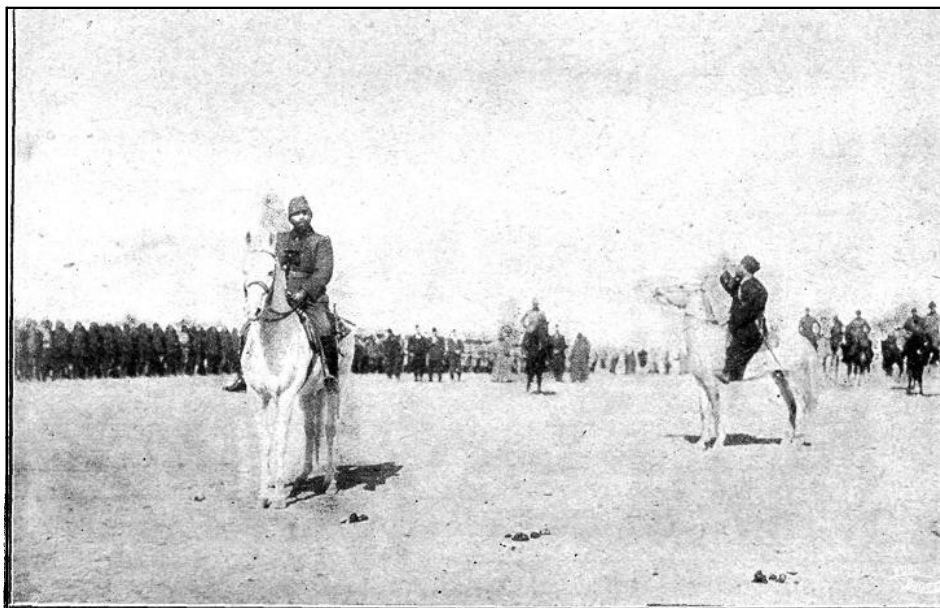
Az előnyomulás csak lépcsőnként történhetett. A főszereg egy kisebb oszlopot tolt maga elé néhány napi járásra, azt ellátta élelemmel és vízzel. Ez a csoport ismét csak egy kisebb csoportot tolt előre, ellátva azt a saját készletéből több napra, maga pedig visszamaradt további utánszállítást várva. Így az egész erő szétszóródott, mindig kisebb és kisebb csapatok bírtak csak továbbjutni, végre a csatornát csak egy-két zászlóaljnyi erő érthette el. Viszont azonban az angolok sem voltak még teljesen felkészülve s így történhetett, hogy a csatorna végeredményben mégis csak veszélybe került s több napon át a közlekedés meg volt bénítva.

A déli oszlop hasonló módon, de sokkal gyorsabb ütemben haladt. November 7-ikén lépte át a határt és Kalat-el Akaba felé tartott. Ugyanezen napon az angolok megkísérelték itt partraszállani, hogy a további török

előnyomulás útját elvágják, kísérletük azonban a török parti ütegek tüzeiben siralmasan összeomlott. Aránylag gyors menetben a déli oszlop elérte Kalat-el-Nukhi fontos útcsomópontot és 1914 november 22-én elővédjével a csatornát. A 240 kilométeres sivatagutat tehát kerek két hét alatt tették meg, ami oly kiváló teljesítmény, amit a nagy nehézségek és akadályok mellett nem becsülhetünk megeléggé méltányosan. Az egész török hadoszlop itt sem tudott a csatornáig jutni, csak egyes portyázó különítményekkel érthette azt el.

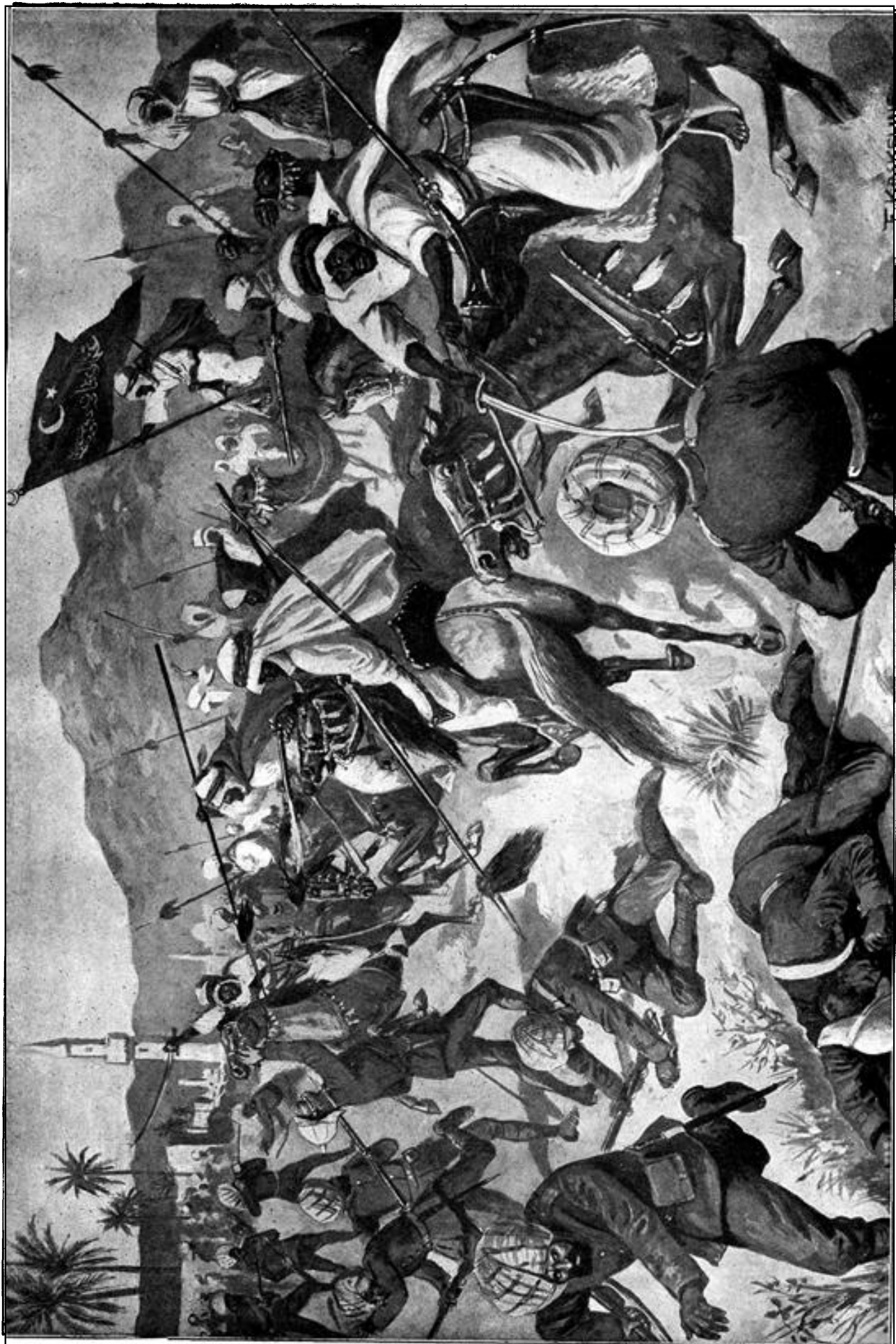
A sivatagon való áthaladást Kress von Kressenstein, a 8-ik török hadtest vezérkari főnöke a »Frankfurter Zeitung« tudósítója előtt a következőképpen vázolta :

»Az expedíció főcélja volt a Szezei-csatorna körüli viszonyok erőszakos felderítése és tájékozódás a sivatagban való előnyomulási viszonyokról. Ha alkalom nyílt volna emellett

Egy török hodza (pap) megáldja a Szezei-csatorna ellen induló török csapatokat. Elöl fehér lovon Dsemal pasa, a csapatok parancsnoka látható.

Frankl A. Berlin, felvétele.

A törökök győzelmes támadása Katabánál.

Kasztine F. rajza.

egy rajtaütéssel a csatornát elzárni s az átkelést kierőszakolni, azt természetesen nem mulasztottuk volna el. Az expedíció legfontosabb eredménye annak a megállapítása volt, hogy a sivatagon keresztül irányuló hadműveletek keresztülvitele igenis lehetséges.

A sivatagon való áthatolás úgyszólván fényesen sikerült, előkészületeink kitűnően beváltak. Sem az emberek, sem állataink nem szenvedtek éhségtől vagy szomjúságtól, a menet alatt egyetlen embert vagy állatot nem veszítettünk. A csatorna elérésekor a betegállomány 1 : 1000-hez volt, annak dacára, hogy az egész idő alatt sátrat nem vertünk, még a tisztek számára sem.

Ellenségnek az egész előnyomulás alatt nyomát sem láttuk. Egy éjjel erős számum fedezete alatt sikerült előcsapatainkat a csatornáig előretolni, anélkül hogy az ellenség észrevett, vagy tűz alá fogott volna bennünket. Néhány pontont legénységgel megrakva már a túlsó partra hajóztunk át, a váratlanul megnyitott ellenséges gyalogsági és géppuskatűznek azonban az arab csapatok nem tudtak ellentállani, minek következtében a további átkelési kísérletekről egyelőre lemondunk. Harminc órán keresztül az ellenséggel a legszorosabb érintkezésben maradtunk. Az ellenséges gyalogsági és géppuskatűz elég érzékeny veszteséget okozott sorainkban, az angol hajóágyú tűze azonban kevés eredménnyel járt. Végül a sötétség beálltával az ütközetet önként megszakítottuk s az éj leple alatt teljes rendben csapatainkat a táborba visszavontuk. Hála az ellenség tétlen magatartásának, a későbbi általános visszavonulás alatt semmi veszteséget nem szenvedtünk s két, a homok által hasznavehetetlenné tett géppuskán kívül semmit nem hagytunk az ellenség kezében. A következő időszakot csapataink a csatornától néhány kilométernyi távolban lévő táborban teljes nyugalomban töltötték. A támadás megújításától eltekintettünk, mert közben sok ellenséges hadihajó gyülekezett a fenyegetett ponton. Két angol repülőgéptől eltekintve, melyek két napon át követtek bennünket, egyetlen angolt nem láttunk az egész visszavonulás alatt. Lassan, rövid menetekkel, a legénységet kímélve vonultunk vissza a török határra. A csapatok a legjobb hangulatban voltak, veszteségeink halottakban és sebesültekben aránylag csekélyek voltak; egyes arab katonák az ellenséghez átpartoltak. Nehéz ütegeinkkel egy ellenséges cirválót súlyosan megrongáltunk, egy találatunkat kazánrobbanás követte; egy másik

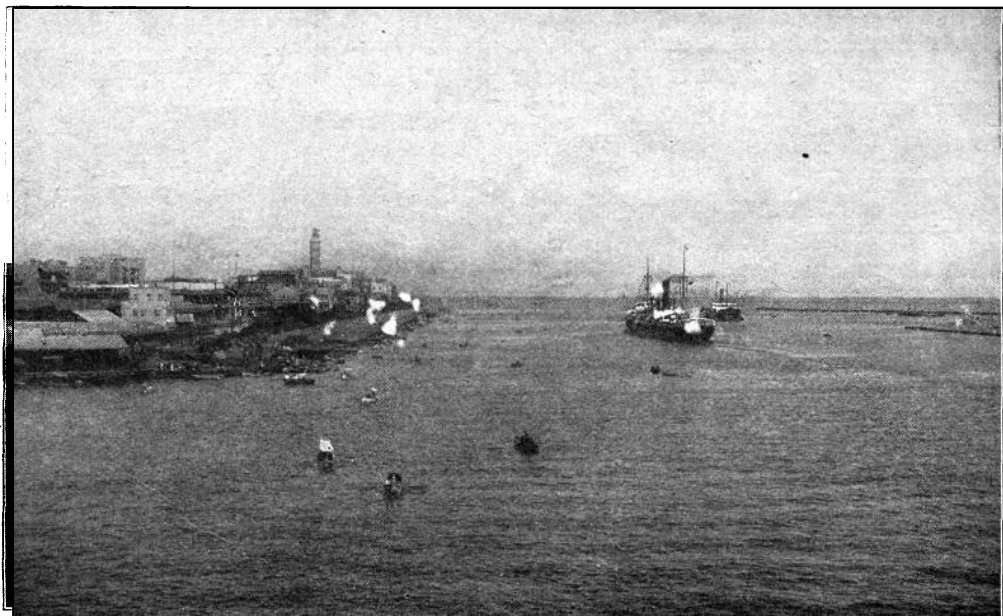
Dsemal pasa, a Szezi-csatorna ellen támadó török csapatok parancsnoka, és Frankenberg német ezredes.

*Frankl A.
Berlin, felv.*

ellenséges hadihajót többször eltaláltunk, de a hatást a nagy távolság miatt nem figyelhettük meg. Ami az angol katonaságot illeti, az az anyag, amit láttunk, kevés értékű.

A csatorna menti harcokban balszárnyunk ellen intézett egyik előretörésük csakhamar megakadt és teljesen összeomlott, mihelyt mi friss erőket vetettünk harcba. Állítólag megfigyelték, hogy az angol tisztek revolverrel kergetik előre a legénységet.

A nyilatkozat legérdekesebb része, hogy az angol csatornavédelemben a hadihajók nagy szerepet kaptak s hogy ezek a mozgó várak készek azonnal gyülekezni a veszélyeztetett pontokon. Az angol védelem elsőrendűnek mondható, a támadás viszont hosszú előkészületeket igényel, a vezetés nehéz. A cél, a felderítés azonban el volt érve s így az ántátlapok ujjongása a török támadás meghiusulásán csak mondva csinált reklám. Ha a török támadni akart volna, nemcsak felderíteni, nem kis osztagokat küldött volna a csatornához,

A Szezi-csatorna bejárata.

Lübeck O. Hamburg, felv.

hanem lassan-lassan előretolta volna egész erejét. Erre azonban a kellő előkészületek még nem történtek meg, egyelőre nem is történhetek meg, hiszen először a viszonyokat kellett tanulmányozni, alapot teremteni a későbbi elómunkálatokhoz és pedig tapasztalati, nem pedig elméleti adatokon felépítve. A sivatag rettenetes, jaj annak, ki könnyelműen nekivág az ismeretlennek . . .

December—február havában egyes apró csatározások, kisebb felderítő osztagok vállal-

az első, kik az angolokat Egyiptom földjén megtámadják, hogy csak nagy fáradtsággal lehetett őket visszatartani attól, hogy a csatornát átúszsák. Minden veszély nélkül elértük Serapeumnál a túlsó partot, egyetlen lélek sem volt látható, úgy hogy két altiszt vezetése alatt, kik a vidéket alaposan ismerték, megkezdtük a további előnyomulást. Alig tettünk pár száz lépést, vezetőim már megpillantották az első angol őrséget, körülbelül 50 főnyi létszámmal. Az őrség észrevett bennünket s lassan visszavonulva jobbra-

balra lövöldözni kezdett. Minden oldalról dühös gyalogsági, géppuska- és ágyútűz hallatszott. A menekülő járőr üldözése közben láttuk, hogy a csatorna hosszában mindkét oldalról vonatok közelednek, megakva angol katonákkal. Ezek azonban a túlsó parton álló ütegeinktől azonnal oldaltűzet kaptak. Borzasztó zűrzavar támadt, az angolok menekülni kezdtek. Akik a kocsikba nem tudtak visszatérni, az útközökbe kapaszkodtak, a tengelyekre másztak, vagy a kocsik alá bujtak. Emellett folyton újabb és

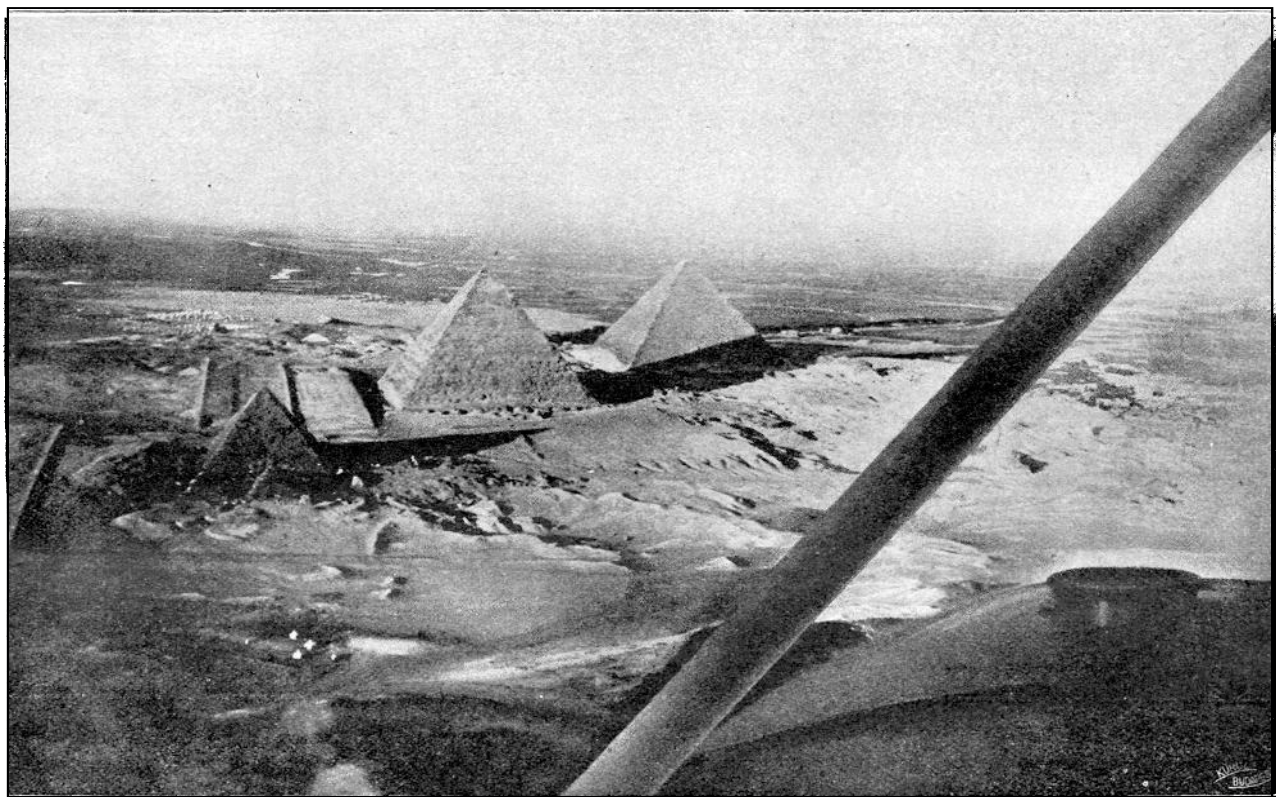

Szenusszi harcosok a sivatagban.

újabb vonatok hozták a katonákat, míg végül hat zászlóalj gyülekezett ellenünk. (Érdekes az angol védelmi és riadó intézkedést megfigyelni. Az első jelre jönnek a vonatok és hadihajók a veszélyeztetett pontra!... A szerk.) Oly lassan nyomultak előre, hogy az állomástól hozzánk vezető 6 kilométernyi utat 2½ óra alatt tették meg. Közben 6—8 cirkáló is megnyitotta ellenünk a tüzet Timsah-tó felől. Mivel azonban állásainkat nem látták jól, sok gránátjuk saját soraikba vágott be. Később az

tanították az angol védősereget. Török részről már láttuk e harcok ecsetelését, nézzünk most »semleges« olasz szemüvegen keresztül. Guelfo Civinini a »Corriere della Sera«-ban mint szemtanu a következőket írja :

»1915 január 29-én Ismailiában ágyúdörgés volt hallható. Hivatalos felfogás szerint csak előcsapatok csatározásairól lehetett szó, de lassanként a dolog komolyabb képet öltött. Majdnem az egész csatorna hosszában harcoltak. A csatározás El Kantaránál kezdődött s

Repülőgép a piramisok fölött.

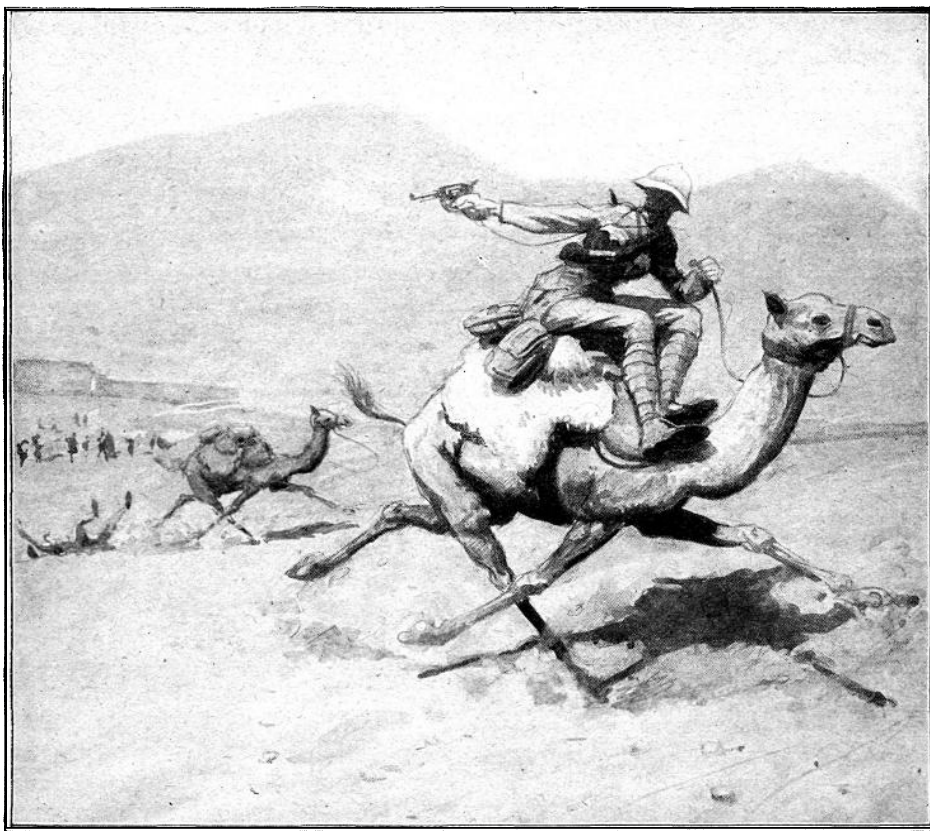
Angol folyóirat nyomán.

angolok dacára annak, hogy számuk 3000-nél több volt, északnyugati irányban kezdtek visszavonulni. Feladatunkat, a felderítést elvégezve elhatároztam, hogy visszatérünk csónakjainkhoz. Amint a vizen voltunk, láttuk, hogy az összes ellenséges cirkáló a mi ütégünket lövik. Szerencsésen kikerültük figyelmüket. Szomszéd felderítő osztagoktól hallottam, hogy ők sokkal több veszteséget szenvedtek, mint mi. Angol páncélvonatok tüzebe kerültek s dacára, hogy szuronnal azokat megtámadták, érzékeny veszteségek mellett kénytelenek voltak csónakjaikra visszatérni.

A hasonló kisebb harcok lassanként mind délebbre terjeszkedtek s új és új apróbb vállalkozások a csatorna egész hosszában nyug-

Ismailiától a Keserű-tavakon túl El Kubri állomásig húzódott. Ismailiától délre az angol védőállás egy darabon az afrikai part mentén húzódott, de egy január 20-án történt esetből kifolyólag a legnagyobb sietséggel áttelepített az ázsiai partra. E napon ugyanis El Kubri állomással szemben egyszerre csak egy török katona bukkant fel, amint teljes nyugalommal távcsövén kémlelte az angol hadállásokat. Majd lekapva puskáját egy lövést tett s mielőtt az angolok meglepetésükből felocsudtak, nyomtalanul eltűnt. Január 29-én ezen a helyen az angolok lövészárkokat telepítettek, minek később jó hasznát vették.

Január 30-án kevés áldozatot követelő tüzharc volt. Az angolok először is az indu- 141

Angol tevés járőrök menekülése török gyalogság meglepő támadása elől.

sokat vetették tűzbe és pedig Ismailiánál. Nyugodt biztonsággal túrték az indusok a beduinok vad támadásait, majd elkeseredett dühvel ugrottak ki árkaikból, hogy borzasztó harci késekkel rontsanak az ellenségre. Egy ellentámadásnál különösen kitűnt az újjeländi lovasított gyalogezred, mely lóról szállva nyugodtan indult a törökök és beduinok ellen, lekaszabolva mindenkit, akik kezük ügyébe esett. A beduinok a támadásoknál igazi arab lovastaktikát követtek; villámgyorsan megjelentek, hogy rövid harc után ismét eltűnjenek. A Farabin-törzs Achmed Soufi nevű sejkje vezetése alatt különösen bátran küzdött, mivel az egész törzs népe megesküdött, hogy a sejk röviddel azelőtt elesett fiát megbosszulja; valóságos vérfürdőt rendeztek a velük szembekeződő indiai csapatok közt.

Február 2-án a csatorna felől ismét ágyútűz hallatszott Ismailiába; érezni lehetett, hogy a csatározás a Timsah-tótól egész El Kantaráig mindenütt folyik. Emellett a borzasztó sivatagszél, a khamsin dühöngött. A csatornán, az úton, mely azzal párhuzamosan fut, mindenütt élénk harci élet; vágató ausztráliai lovasok, hajók, egészségügyi automobilonok, nagyszakállú

induscapatok. A csatornán át egy hajóhidat vertek, melyen éppen sebesült ghurkákat szállítottak át... A harc hajnalban kezdődött. A törökök a szél által felkavart homokfelhőkre számítottak; ennek oltalma alatt jelentékeny gyalogcsapatok erős tüzérségi tűz fedezete alatt indultak támadásra. El Kantara mellett a lövedékek a csatorna partjait is elérték, miből az következik, hogy a törökök vagy nem voltak messzebb öt kilométernél, vagy pedig nehéz, messzehordó tüzérségük is volt. Az indusok bátorsága, az egyiptomitüzérség pontos munkája azonban megghusították a török terveket; a török és beduin csapatok lassankint eltűntek a homokfelhőben. Egyedül a khamsin maradt úr a

csatatéren, mert az angol csapatokat is nem-sokára visszavonták.

Lassanként a hasonló rajtaütések, kisebb vállalatok is elültek, mert a Dardanellákban, a Kaukázusban és Mezopotámiában oly fontos események játszódtak le, melyek a török hadvezetést annyira igénybevétték, hogy a Szezi-csatorna elleni vállalatokra gondolni sem lehetett. A török hadsereg lassanként a fontosabb harcterekre vonatott el, a törökök egyelőre csak a saját határuk megfigyelésére szorítottak. Az első Egyiptom elleni vállalkozás kényeszerítő okok miatt abbamaradt.

Végezetül Imhoff pasa német tábornok tollából egyet-mást a »tevehuszárok«-ról s a málhástevékről, melyek a mostani sivatagharcokban különösen a felderítés és utánpótlás terén igen hasznos szolgálatokat tettek.

»A tevék már az ó- és középkorban is szerepeltek mint háta- és málhásállatok. Európában főleg a török hódító hadjáratok idején lettek ismeretessé, mikor is a törököknek több tevéen nyargaló lövésosztaguk volt. Napoleon volt azonban az első, ki a tevéosztagokat 1798-ban először katonailag alkalmazta. Később 1839-ben az oroszok Khiva

elleni hadjáratánál találkozunk ismét tevehuszárokkal. A tevék fele azonban elpusztult a hozzá nem értő ápolás és nyergelés és a kíméletlen megerőltetések miatt. Későbbi adatokat találunk a tevék alkalmazására : 1873-ban az újabb Khiva elleni hadjáratban, 1879-ben Göh-tepenél, 1880-ban Tokma Serdar khán elleni expedíciónál, 1881-ben Skobelew seregeiben, majd Német-Délnyugat-Afrikában 1904—1907 közt, végül 1911/12-ben a tripoliszi hadjáratban, hol a tevék különösen az olasz hegyi tüzérségnél tettek kiváló szolgálatokat. Jelenleg a legtöbb gyarmati csapatoknál megtaláljuk a tevehuszárokat, mint az egyiptomi határ-csapatoknál, Khartumban, Algírban, Német-Délnyugat-Afrikában. Mint hátságállatok a tevék kedvező körülmények között egy nap 100 kilométernél jóval többet képesek megtenni, ily megerőltetést azonban csak rövid

időn át bírnak ki. Mint málhásállat jóval kisebb teljesítményű: 150 kilogramm megterhelés mellett óránként kereken 4 kilométert tesznek meg, naponként pedig 40—50 kilométert. Ez azonban a pusztában máris jelentős szolgálat, tekintettel a mély homokra, hol a lovak nagy súly alatt alig tudnak mozogni. Hosszú teveoszlopok élelmezése azonban nagy nehézségekbe ütközik.

A Sinai-félsziget harcaiban angol részről különösen az indiai Mehari-törzs tevehuszársjai szerepeltek. A legénység vagy keresztbetett lábakkal ül a tevéen, vagy kengyelt és nyergel használ, a fékezésre pedig egyszerű kantárt. A vezetés egy egyszerű kötőfékkel történik, mely az állat orrába akasztott karikába van kapcsolva. A törökök oldalán a harcokban különösen a nomád beduin törzsek tevéosztagai tűntek ki.

A Leipziger Presse-Bitro felv.